

Forord | Helen Rossil, Samuli Korkalainen og Sofija Lazić Pedersen

Velkommen til det ny *Hymnologi – Nordisk tidsskrift!*

Tidsskriftet set i bakspejlet og gennem forruden

Det er med stor og længe ventet glæde at vi kan byde velkommen til den ny version af *Hymnologi – Nordisk tidsskrift*. Med overgangen til digital publicering øger vi tidsskriftets tilgængelighed. Vi håber dermed at kunne tiltrække nye læsere og skribenter fra hele Norden og derigennem styrke og udvikle nordisk salmeforskning.

Tidsskriftets 50-års jubilæum i 2021 blev forbigået i tavshed. Det er derfor på høje tid med nogle refleksioner over de skuldre vi står på, og over deres betydning for tidsskriftets videre liv, dets mål og visioner.

Det tidsskrift der i dag skal være platform for hele det nordiske område, begyndte i 1971 som "organ for Salmehistorisk Selskab" i Danmark.¹ Allerede i det første og meget korte nummer af *Hymnologiske meddelelser* formuleres "organets" formål: at stimulere interessen for salmedigtning og salmesang. Fra den spæde start kan man aflæse to strenge i dette arbejde: formidling af nyskrevne salmetekster og -melodier og formidling af hymnologisk forskning. Desuden anmeldelser inden for begge grene.

Set i bakspejlet må man sige at projektet er lykkedes endda særdeles godt – interessen for salmer er i disse år usædvanlig stor. I hele det nordiske område oplever vi en stigende produktion af nye salmer. Fx modtog Svenska kyrkans *brevlåda* for forslag til den kommende salmebog på 14 måneder ikke mindre end 9485 forslag. Selv om disse ikke alle er nyskrevne, vidner dette tal om en sand højkonjunktur. Den øgede interesse for salmer og salmesang afspejles i hele regionen også i forskelligartede bog- og cd-udgivelser samt i arrangementer så som sangaftener, salmemarathon og salmeværksted.

Noget tyder altså på at tidsskriftets fødsel snarere skal ses som et udslag på tidsårsbarometeret end som den egentlige igangsætter. På den baggrund kan vi til den

¹ Samtlige tidligere udgaver af *Hymnologiske meddelelser / Hymnologi – Nordisk tidsskrift* er digitaliserede i samarbejde med salmer.dk og kan findes på <https://salmehistorisk.dk/salmehistoriske-ressourcer.html>.

oprindelige formålserklæring fra 1971 tilføje at vores intention ikke blot er at yderligere stimulere, men også – og måske frem for alt – at bidrage til kvalificeringen og udviklingen af en allerede igangværende produktion og aktivitet. Uden dermed at have sagt noget om kriterier herfor! Internettet har ganske vist overflødiggjort tidsskriftets funktion som formidler af nye salmer, men der ligger stadig en vigtig opgave i at være mødested for den kunstneriske og akademiske samtale om ny salmeproduktion.

Tidsskriftets rolle som en kvalificeret stemme i den nordiske salmesamtale må nødvendigvis bygge på gedigen forskning. De knap 50 års hymnologiske udgivelser vidner på én gang om forskningsområdet faglige spændvidde og om dets endnu ikke fuldt udfoldede potentiale.

I det første *Hymnologiske meddelelser* udtrykkes en opmærksomhed på ikke at begrænse hymnologien til "salmebogshistoriske formalia," og der erklæres en hensigt om at "tage fat også på salmeanalyser, på typebestemmelser, på tematiske studier osv." Det vil føre for vidt på dette sted at skulle vurdere hvordan det så gik. Vi henviser i stedet til Ove Paulsens jubilæumsartikel. Men det er ikke for meget sagt at man kan finde både litterære, musikalske, historiske, liturgiske og teologiske studier, som er skrevet på svensk, på norsk og – især – på dansk.

I 2006 fik tidsskriftet navnet *Hymnologi – Nordisk tidsskrift*. Denne proces fra overvejende dansk til egentligt nordisk tidsskrift ønsker redaktionen at videreudvikle. Vi er ikke i mål endnu. Tidsskriftet skal formidle viden om salmer og salmesang fra *hele* Norden, også fra randområderne, og det skal derfor være muligt at skrive på disse områders sprog, dvs. de ikke-skandinaviske. Redaktionen vil så sørge for en engelsk oversættelse af disse tekster. Med denne sprogpolitik tilstræbes en bredere kulturel repræsentation, hvilket må være den nødvendige forudsætning for en kvalificeret udvikling af nordisk hymnologi som forskningsområde. Redaktionen håber med denne åbning at kunne tiltrække salmeinteresserede forskere og praktikere fra de geografiske og kulturelle områder i Norden som ofte er blevet overset pga. fokuseringen på majoriteternes perspektiver – de hører til som en uadskillelig del af den fællesnordiske salmetradition og af den fællesnordiske salmesamtale.

Kaster man et blik på de hymnologiske metoder der foldes ud i 50 års *Hymnologi*, ser man hurtigt at boghistorisk grundighed og filologisk nøjagtighed står stærkt. Redaktionen vil arbejde for at fastholde den salmehistoriske forankring, men også for at udvikle denne ved at lade den gå i dialog med studier og vinkler der reflekterer samtidens tendenser og

akademiske udvikling. For at kvalificere den debat om salmer og salmesang der har indflydelse på kanoniseringsprocesserne, må forskningen også stille nogle af de spørgsmål til salmesangen, som stilles i tiden i øvrigt – kirkeligt, videnskabeligt, samfundsmæssigt og alment.

Ligesom i tidsskriftets første nummer vil vi derfor betone at hymnologien ikke begrænser sig til hverken "salmebogshistoriske formalia" eller blot salmehistorie, men at den er et mangefacetteret og interdisciplinært område med nutidig relevans. (Hvordan) kan fx børn, kvinder, migranter og etniske eller seksuelle minoriteter se sig selv i de salmer vi synger og i den måde vi synger dem på, og har salmerne et potentiale som menighedsdannende inklusionsværktøj? Hvad betyder i det hele taget performative og rituelle aspekter for syngende menneskers erfaring af salmesangen i og uden for gudstjenesten, for den enkelte og for menigheden? Hvilke magtstrukturer og hvilken brug af disse kan knyttes til salmer og salmesang? Og hvordan kan salmer indgå i arbejdet med at styrke fleksible eller flydende fællesskaber, bygge bro mellem individer og grupper eller mellem kirke, hjem og andre institutioner? Hvordan kan salmer indgå i sjælesorg, pædagogik eller mission, og har dette ændret sig gennem tiden? Hvilken rolle spiller salmer og salmesang (eller fraværet af samme) i krigstid og klimakrise eller under en pandemi – historisk og aktuelt? Og hvilken betydning har endelig medieringsformerne for salmers tilgængelighed og for erfaringen af salmesangen? Dette er blot eksempler på spørgsmål der allerede stilles i den internationale hymnologi, og som også bør være relevante i Norden. I et særligt nordisk perspektiv kan vi desuden tilføje: Har den nordiske salmetradition nogen betydning for pannordisk identitet og samarbejde? Og hvorfor i al verden har vi ikke en fællesnordisk salmebog?

Den nordiske hymnologiske forskning har traditionelt fokuseret på lutherske salmetraditioner og lutherske kirkers salmebøger. I en bredere forståelse er hymnologi imidlertid et økumenisk forskningsområde, som derfor også skal dække andre kristne konfessioners sangtraditioner og praksisser i de nordiske lande. Selv til andre religioner kan hymnologien finde interessante og inspirerende forbindelser.

Med det ny *Hymnologi – Nordisk tidsskrift* har vi muligheden for at gentænke nordisk hymnologi og dermed synliggøre sammenhængen mellem de tilsyneladende diverse discipliner der er forbundne i studiet af salmer og salmesang. Det gælder såvel feltets genstand som dets metoder; den mangfoldighed og kontinuitet der findes i den nordiske salmetradition skal også afspejles i udforskningen af den. Redaktionen vil arbejde for at gøre tidsskriftet til et internordisk og interdisciplinært mødested og ønsker at gøre det attraktivt for fagområder så som historie, etnologi, sociologi, antropologi og genusforskning, uden

dermed at ville svække de mere velkendte teologiske, litteratur- og musikvidenskabelige studier. Redaktionen byder også relevante bidrag fra forskere uden for det nordiske område velkommen.

Dermed vil vi styrke den udvikling der allerede blev sat i gang med indførelse af fagfællebedømmelse (peer review) af forskningsartikler i 2012. Målet er at gøre tidsskriftet attraktivt for god nordisk salmeforskning, så det kan bidrage til udviklingen af hymnologien som internationalt forskningsområde. Redaktionen arbejder i forlængelse heraf også på at opbygge et samarbejde med internationale søstertidsskrifter.

I dag er tidsskriftet organ for det nordiske salmeforskningsnetværk Nordhymn, som i 2022 blev omdannet til en forening. Nordhymns nuværende formand, Mattias Lundberg, vil i en fast klumme i tidsskriftet skrive om arbejdet i foreningen. Dermed bør samarbejdet mellem forening og tidsskrift blive tydelig. På nuværende tidspunkt sidder to af redaktionens medlemmer i Nordhymns styregruppe: Samuli Korkalainen (Finland) og Helen Rossil (Danmark). Der er således regelmæssig dialog mellem foreningens valgte styregruppe og tidsskriftets redaktion. I redaktionen sidder derudover Sofija Lazić Pedersen (Sverige). Redaktionen vil i dette nummer præsentere sig selv ved at lade sit svenske medlem anmelde sin finske og sin danske kollegas afhandlinger.

Hymnologis ny form

Det finske selskab for hymnologi og liturgik (Hymnologian ja liturgiikan seura) har generøst stillet sin digitale platform til rådighed for *Hymnologi*. Denne løsning er praktisk og smidig, og den synliggør samtidig finsk salmetradition og -forskning og indgår dermed i realiseringen af redaktionens ambition om i højere grad at inddrage hele det nordiske område i det hymnologiske fællesskab. Med denne Open Access-model vil tidsskriftet kunne nå ud til nye og bredere kredse af læsere.

Hvert nummer af *Hymnologi – Nordisk tidsskrift* vil indeholde

- en sektion med fagfællegranskede forskningsartikler
- en sektion med anmeldelser
- en sektion med rapporter og ”småt og godt,” herunder en fast klumme med mødereferat og eventuelle nyheder fra Nordhymn.

Tidsskriftet vil udkomme to gange om året: i december med et temanummer og i juni med et åbent nummer. Temanumre vil så vidt muligt være koordineret med efterårets fysiske

Nordhymn-møder, sådan at oplægsholdere får mulighed for publicere deres oplæg i bearbejdet form.

Som erfarne læsere af *Hymnologi* vil have bemærket, har tidsskriftet fået et nyt logo, tegnet af den finske designer og multikunstner Viljami Kukkonen. Med det ny logo vil vi markere tidsskriftets genstart. De syngende mennesker skal vise at hymnologien ikke blot interesserer sig for bøger, tekster og melodier, men også for en musikalsk, social og religiøs praksis som for mange mennesker er en vigtig del af livet. Derudover har vi lagt vægt på logoets motiv, farvevalg og grafiske enkelhed, som vi synes har et genuint nordisk udtryk – en efterklang af de nordiske svaner.

Dette nummer

Vi er stolte af allerede med dette første nummer af det ny *Hymnologi* at kunne præsentere en flot bredde af hymnologisk forskning og hymnologiske anmeldelser. Hele to artikler sætter med salmehistorisk grundighed fokus på salmetraditioner fra nordiske randområder og diskuterer dermed stadig relevante spørgsmål om forhold mellem majoritet og minoritet, mellem konflikt og sameksistens. Håvard Skaadel præsenterer i sin fyldige artikel tidlige samiske salmebøger i Norge, medens Ea Dal beskriver arbejdet med dansk-tyske salmebøger i det slesvigske grænseland. Begge forfattere har selv virket i de respektive områder.

Et andet tema i dette nummer er reformationstidens salmebøger og salmesang. "Hvem redigerte *En Ny Psalmebog* 1553?" spørger Stig Wernø Holter i sin artikel om netop dette "vanskelige spørgsmål som knytter sig til de eldste danske salmebøkene." I sommeren 2022 lancerede Det Danske Sprog og Litteraturselskab (DSL) sin portal for reformationstidens danske salmebøger. Selve portalen anmeldes af Uffe Holmsgaard Eriksen, medens Rasmus Nøjgaard anmelder *Danske reformationssalmer i kontekst*, den forskningsantologi som udkom i samme anledning, og Mattias Lundberg anmelder *Reforming Hymns*, den CD som udkom i et samarbejde mellem DSL og vokalensemblet Musica Ficta.

Vi er også glade for at kunne præsentere Peter Weinckes artikel om Thomas Laubs betydning for liturgien i den danske folkekirke. Hvor der ikke ligefrem har været stille om Laubs betydning for den danske salmetradition, er det mindre alment kendt i hvilken grad han har præget den liturgiske musik som endnu i dag bærer gudstjenesten i danske kirker. Herudover anmeldes hele Peter Weincke og Jørgen Kjærgaards trebindsværk *Liturgi* af Mattias Lundberg.

Med en vis forsinkelse bringer vi også Jákup Reinert Hansens anmeldelse af fjerde og sidste bind af *Nytt norsk salmeleksikon* og Samuli Korkalainen anmelder Gustav Björkstrands bog *Svenska psalmförfattare i Finland*. Som allerede nævnt, anmelder Sofija Lazić Pedersen Samuli Korkalainen og Helen Rossils ph.d.-afhandlinger om folkelige salmesangstraditioner i hhv. Finland og Danmark, medens Leena Lampinen anmelder Sirkku Rintamäkis ph.d.-afhandling *From Wild Hymns to Hymnplay: From Hymn Creation to the Creative Hymn*. To udgivelser fra den danske salmeplatform Syng Nyt anmeldes også. Ove Paulsens anmeldelse af Iben Krogsdals gendigtninger af Davidssalmer i *Fra dybet – Nye salmer over gamle salmer*, som 2019–2023 har ligget på *Hymnologis* gamle hjemmeside, bringes i dette nummer, medens Mette Kathrine Grosbøll anmelder *Hvor jord og himmel mødes*, en antologi om teologien i nyere danske salmer, redigeret af Kirsten Nielsen. Dette nummers anden CD-anmeldelse er af Ingrid Gjertsen. Hun skriver om Susanne Rosenbergs CD *Koral*. Ikke alt anmeldt materiale er lige nyt, men det er alt sammen lige hymnologisk relevant.

Endelig har Ove Paulsen påtaget sig at skrive et historisk tilbageblik på *Hymnologi*, og Mattias Lundberg om status på arbejdet i Nordhymn. Foreningens vedtægter, som blev vedtaget på mødet i Lund i efteråret 2022, bringes også. Sven Åke Selander har skrevet mindeord om Vagner Lund.

Alt i alt håber vi med dette nummer af det genopstandne *Hymnologi* at præsentere et bredt udvalg af de mange facetter af nordisk salmeforskning – forstået både som fagområde og som netværk. Vi takker alle skribenter, anmeldere og bedømmere der har bidraget til denne udgave af tidsskriftet. En særlig tak skal lyde til forhenværende *Hymnologi*-redaktør Ove Paulsen, der ikke bare har holdt tidsskriftet flydende i flere år, men også har stået for væsentlige dele af det indledende arbejde til dette nummer.

Efter 50 år fortsætter både *Hymnologi – Nordisk tidsskrift* og den nordiske salmeproduktion med at blomstre. Det er derfor vigtigt også at fortsætte diskussionen, at blive ved med at forske med en bred og flerfaglig tilgang samt at fremme enhed, sammenhæng og udveksling i den nordiske salmesang. Vi håber at artiklerne og de andre tekster i dette nummer vil stimulere læsernes lyst til aktivt at være med til at holde nordisk salmesang og forskningen i denne i gang 50 år endnu.